

De Hoge Veluwe: nalatenschap van een bijzonder echtpaar

Het Nationale Park De Hoge Veluwe is het grootste actief beheerde natuurgebied in particulier bezit in Nederland, met een rijke flora en fauna, kunst en architectonische hoogstandjes. **Dit jaar bestaat de Stichting 75 jaar.** Hoe is dit Nationale Park ontstaan? Hoe is de bijzondere symbiose tussen kunst en natuur tot stand gekomen? Het antwoord op deze vragen ligt besloten in de geschiedenis van een bijzonder echtpaar: **Anton en Helene Kröller-Müller.**

— Ilse Harmelink (Nationaal Park De Hoge Veluwe)

>DE BASIS VAN HET PARK is gevormd door Anton Kröller, een succesvol zakenman. Hij ging na de HBS werken bij de firma Müller & Co, een scheepvaartbedrijf. Al op zijn 27e stond hij aan het hoofd van deze firma, die onder zijn leiding uitgroeide tot een multinational. Het hoofdkantoor verhuisde in deze hoogtijdagen van Düsseldorf naar Rotterdam. Tijdens zijn stage bij de firma ontmoette hij Helene Müller, de dochter van de oprichter van het bedrijf. Ze trouwden in 1888 en kregen vier kinderen.

Jagen

Kröller's grootste hobby was het jagen op grofwild. Om deze hobby uit te kunnen oefenen, kocht hij vanaf 1909 grote stukken land op de Veluwe en creëerde zo een aaneengesloten landgoed. Rond 1917 had hij maar liefst 6.800 hectare grond aangekocht en had hij architect Berlage opdracht gegeven tot de bouw van Jachthuis Sint Hubertus. Tot 1937 diende dit als

foto N.P. De Hoge Veluwe

buitenverblijf, daarna woonde het echtpaar er permanent. Anton werd in grootgrondbezit alleen overtroffen door de Koninklijke familie. In 1910 liet Kröller de Heidemaatschappij een rapport opstellen over de toestand van zijn land bij Hoenderloo en vroeg hij ook om adviezen aanzien van het beheer. In 1918 werd een bosbeheerplan voor de periode van tien jaar gemaakt. Rondom jachthuis Sint Hubertus werden de bossen dusdanig gecultiveerd dat zij een parkachtige uitstraling kregen. De droom van Kröller om een aaneengesloten landgoed te creëren werd zo verwezenlijkt.

Kunst

Helene Kröller-Müller was, in tegenstelling tot haar man, minder geïnteresseerd in natuur en landschapsbeheer. Waar de Anton Kröller vooral een jager was, was zijn vrouw Helene een verzamelaar. Haar passie was kunst. Dankzij het vermogen dat haar man vergaarde, was zij in staat een grote collectie werken aan te kopen. In de eerste jaren dat zij dit zelf deed, kocht ze voornamelijk kunst naar haar persoonlijke smaak. Na een ernstig ziekbed in 1911 wilde zij zich niet langer laten leiden door haar eigen voorkeuren. Zij zag het vanaf dat moment als haar voornaamste taak om een collectie aan te leggen voor de gemeenschap, met werken uit de voor die tijd belangrijkste stromingen. Haar persoonlijk adviseur, kunstpedagoog –en criticus H.P. Bremmer, hielp haar bij deze omvangrijke taak. Zonder hem zou de Kröller-Müllercollectie nooit de kwaliteit en samenhang hebben gekregen waardoor hij nu zo uitblinkt. Hij kocht namens Kröller-Müller werken op veilingen en bracht haar zijn uitgebreide netwerk van kunstenaars en kunsthandelaren. Hij bleef tot Helene's dood in 1939 haar persoonlijk adviseur.

Een plek voor de collectie

Mevrouw Kröller-Müller's grote droom was het bijeenbrengen van haar collectie in een museum, om de door haar verzamelde werken zo aan de gemeenschap te kunnen tonen. Mensen konden zich door het bewonderen van kunst innerlijk verrijken en 'verheffen'. Dit museum zou oorspronkelijk op het Wassenaarse landgoed Ellenwoude komen te staan, maar door de voorgenomen uitbreiding van de steden Wassenaar en Den Haag zag het echtpaar af van de bouw. Kröller overtuigde zijn vrouw ervan dat zijn landgoed op de Veluwe bij uitstek geschikt zou zijn voor haar museum. Haar instemming markeerde het punt dat kunst en natuur voor

hen beiden versmolten. Kröller-Müller vond de Belgische architect Henry van de Velde bereid haar museum te ontwerpen. Verder dan de bouw van de keermuren, die vandaag de dag nog wind en regen trotseren, kwam het echter niet.

Tegenslag

De eens zo succesvolle firma Müller & Co kreeg in de twintiger jaren te kampen met financiële tegenslagen: de handel met Duitsland viel stil, er kwam meer concurrentie en er waren stakingen in de Rotterdamse haven. Hierdoor kwam het levenswerk van het echtpaar in gevaar en kon de bouw van het museum geen doorgang vinden. In 1928 werd daarom de Kröller-Müller Stichting opgericht, waaraan Helene's kunstcollectie werd overgedragen. Deze collectie werd later aan de staat der Nederlanden geschonken, op voorwaarde dat er een museum gebouwd zou worden voor alle werken. Henry van de Velde werd gevraagd een semipermanent overgangsmuseum te ontwerpen. Dit gebouw vormt nog steeds de kern van het huidige Kröller-Müller museum.

Stichting Het Nationale Park De Hoge Veluwe

Omdat de firma ook in de dertiger jaren verlies bleef lijden, kon het echtpaar hun bezit niet meer zelf in stand houden. Na lang onderhandelen met verschillende partijen werd daarom in 1935 besloten tot oprichting van de huidige zelfstandige Stichting Het Nationale Park De Hoge Veluwe. De Staat der Nederlanden verstrekke daartoe een lening die later is kwijtgescholden. Tot op de dag van vandaag is De Hoge Veluwe een particulier grondbezit gebleven. Het Kröller-Müller Museum en Het Nationale Park zijn ook vandaag de dag nog twee verschillende organisaties. Hoewel de verantwoordelijkheden gescheiden zijn is er wel veel samenwerking. Dat kan ook niet anders omdat het uitgangspunt, de visie van het echtpaar Kröller-Müller, hetzelfde blijft: het samenbrengen van natuur en cultuur in het belang van het algemeen.

Ilse Harmelink

Voor meer informatie:

BEUKHOF ET. AL. De Hoge Veluwe, natuur en kunst. Zwolle: Waanders Uitgevers, 2005

DERKS, G.J.M. ET. AL. Het Nationale Park De Hoge Veluwe: cultuurhistorische analyse. Zwolle: Waanders Uitgevers, 2007